

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ жана ИЛИМ
МИНИСТРЛИГИ**

К.И. Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык университети

Э.И. Арабаев атындагы Экономика жана менеджмент факультети

«Финансы жана насыя» кафедрасы

«Финансы» дисциплинасы

580100 «Экономика» багытындагы

(квалификация (даражасы) - «бакалавр») студенттер үчүн

Окуу-методикалык комплекс

Бишкек 2025ж.

УДК: 336.01

Окуу куралы кафедранын отурумунда Токтом №5 2024ж. 14-январында каралган.

К.И.Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык университетинин Окуу-методикалык кенешин тарабынан басып чыгарууга сунушталган.

Токтом № 202 ж.

Рецензенттер:

1. Биримкулова К.Д.-э.и.д, профессор, Эл аралык инновациялык технологиялар университетинин, Экономика жана менеджмент институтунун мүдүрү.
2. Шералиева Ж.А.- э.и.к., доцент, “Айыл чарбасындагы экономика жана бухгалтердик эсеп” кафедрасынын башчысы.

Түзүүчүлөр:

“Финансы жана насыя” кафедрасынын улуу окутуучулары Жейренова А.С., Исмаилова Н.Ш., Торокулова Н.Д.

“Финансы” курсу – бул каржы теориясын сунуштаган теориялык дисциплина. Бул методикалык комплекс КУАУ адистигин даярдоонун жаңы окуу моделине өтүү менен жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартынын (МЭК ВПО) талаптарына ылайык негизги билим берүү программасынын (ББП) мазмунун аныктайт.

© К.И.Скрябин атындагы КУАУ, 2025

ОКУУ ПЛАНЫНЫН ТҮЗҮМҮ

1. “Финансы” дисциплинасын өздөштүрүү жана максаттары

1.1. Курсту окутуунун максаты: Курстун максаты студенттерди финансынын иштешинин негизги принциптери жана алардын кеңейтилген кайра өндүрүү процессиндеги ролу менен тааныштыруу болуп саналат. Бул дисциплинаны окуунун натыйжасында студенттер Кыргызстандын учурдагы каржы абалына өз алдынча баа бере алышат.

Окулуп жаткан курста республикада финансылык-бюджеттик механизмди түзүү процессин, ошондой эле финансыны чыңдоонун негизги багыттарын, бюджеттин тартыштыгын жоюу жана финансылык турукташтырууга жетишүүнүн чараларын кароого өзгөчө көңүл бурулат.

1.2. Курсту өздөштүрүү милдеттери: Курстун максаттары болуп төмөнкүлөр саналат:

- студенттерди бюджеттик процессти уюштуруу, финансылык башкарууну камсыз кылуучу негизги финансылык органдар менен тааныштыруу;
- мамлекеттик кредиторго тиешелүү материалды өздөштүрүүсүнө көмөк көрсөтүү, анын негизги формалары менен тааныштыруу;
- ишканада финансылык ишти уюштурууну көрсөтүүгө;
- студенттерди камсыздандыруу кызматтарынын негизги түрлөрүнүн контекстинде камсыздандыруу иши менен тааныштыруу.

1.3. Бакалавр даражасынын жалпы билим берүү программасынын (ООП) түзүмүндөгү дисциплинанын орду.

«Финансы» дисциплинасы ББПнын профессионалдык циклинин базалык бөлүгүнө – 5 кредиттин көлөмүнө (150 саат) кирет.

Дисциплинаны өздөштүрүүнүн натыйжасында студент **билиши зарыл:**

- акчанын, насыянын, банктардын заманбап теориясынын негизги талаштуу маселелери, алардын маңызы, функциялары, мыйзамдары жана улуттук жана дүйнөлүк экономиканын заманбап экономикалык

өнүгүүсүндөгү ролу маселелери боюнча ата мекендик экономика илиминин позициясын;

- бюджеттик системаны, эсептешүү системасын, анын ичинде эл аралык финансы чөйрөсүн, камсыздандыруу уюмдарынын ишин, жергиликтүү бюджеттер системасын жөнгө салуучу заманбап мыйзамдар, ченемдик-методикалык документтер;

- финансы системасынын иштешине байланышкан теориялык маселелер боюнча негизги ата мекендик жана чет өлкөлүк монографиялык адабияттардын мазмунун;

- республикада финансылык-бюджеттик механизмди уюштуруунун негиздери, ошондой эле финансыны чыңдоонун негизги багыттары, бюджеттин тартыштыгын жоюу жана финансылык турукташтырууга жетишүү боюнча чараларды;

Жасай алуу керек:

- Кыргыз Республикасынын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен финансылык башкарууну жүзөгө ашыруучу негизги финансы органдары тарабынан бюджеттик процессти уюштуруунун методологиясын пайдаланууга;

- ишканада финансылык ишти уюштуруунун методологиясын колдонууга;

- камсыздандыруу кызматтарынын негизги түрлөрүнүн контекстинде камсыздандыруу практикасын колдонуу.

- финансы системасынын абалы жана айрым көйгөйлөрү боюнча мезгилдүү адабияттарды талдоо;

- заманбап рынок экономикасында банктардын ролуна баа бере билүү;

- кредиттик мекемелердин практикалык ишинде компьютердик технологияларды колдонуу.

Ээ болууга милдеттүү:

- финансы математикасынын методдору.

Экономикалык жогорку окуу жайларынын студенттери, финансы жана насыя адистери үчүн.

«Финансы» дисциплинасын өздөштүрүүнүн натыйжасында студент төмөнкүдөй жалпы маданий компетенцияларды өздөштүрөт:

№	Код	Компетенция
Жалпы илимий (ОК):		
1	ОК-1	Курчап турган дүйнө жөнүндө илимий билимдерди сын көз менен баалай жана колдоно алат, жашоонун, маданияттын баалуулуктарына багыт алат жана жигердүү жарандык позицияны ээлей алат, адамдарга сый-урмат жана толеранттуулукту көрсөтө алат.
Инструменталдык (аспаптык) (ИК):		
2	ИК-2.	Иш жана окуу чөйрөсүндөгү татаал маселелерди чечүү үчүн маалыматтык технологияларды колдонуу менен жаңы билимдерди алууга жана колдонууга жөндөмдүү;
3	ИК-3.	Ишкердик билимин жана жөндөмдөрүн кесиптик ишмердүүлүктө колдоно алат
Социалдык-инсандык жана жалпы маданий (СЛК):		
4	СЛК-1	Жеке адамдардын же топтордун кесиптик ишмердигинде максаттарга жетишүүнү камсыз кылууга жөндөмдүү.
5	СЛК-2	Уюмда кабыл алынган стандарттарга ылайык пландардын экономикалык бөлүмдөрүн түзүү үчүн зарыл болгон эсептөөлөрдү жүргүзө алат, аларды негиздейт жана иштин натыйжаларын көрсөтө алат;
Кесиптик (ПК):		
<i>а) эсептөө -экономикалык ишкердүүлүк</i>		
6	ПК-1	Чарба жүргүзүүчү субъекттердин ишин мүнөздөгөн экономикалык жана социалдык-экономикалык көрсөткүчтөрдү эсептөө үчүн зарыл болгон баштапкы маалыматтарды чогултууга жана талдоо жүргүзүүгө жөндөмдүү;
7	ПК-2	Стандарттык методдордун жана колдонуудагы ченемдик укуктук базанын негизинде чарба жүргүзүүчү субъекттердин ишин мүнөздөгөн экономикалык жана социалдык-экономикалык көрсөткүчтөрдү эсептей алат;
<i>б) аналитикалык, илим-изилдөө иштери:</i>		
8	ПК-4.	Экономикалык процесстерди жана кубулуштарды сүрөттөөнүн

		негизинде стандарттуу теориялык жана эконометрикалык моделдерди түзө алат, алынган натыйжаларды талдай жана мазмундуу чечмелей алат;
9	ПК-5.	Менчиктин ар кандай түрүндөгү ишканалардын, уюмдардын, ведомстволордун жана башкалардын отчетторунда камтылган финансылык, бухгалтердик жана башка маалыматтарды талдоо жана чечмелөө, алынган маалыматты башкаруу чечимдерин кабыл алуу үчүн колдоно билүү;
10	ПК-6.	аналитикалык жана изилдөө маселелерин чечүү үчүн заманбап техникалык каражаттарды жана маалыматтык технологияларды колдоно билүү;
		<i>в) уюштуруучулук- башкаруучулук иштери:</i>
11	ПК-7.	Конкреттүү экономикалык долбоорду ишке ашыруу үчүн түзүлгөн чакан топтун ишин уюштурууга жөндөмдүү;
12	ПК-8.	Башкаруу чечимдеринин сунушталган варианттарына сын көз менен баа бере алат, социалдык-экономикалык натыйжалуулуктун критерийлерин, тобокелдиктерди жана мүмкүн болуучу социалдык-экономикалык кесепеттерди эске алуу менен аларды өркүндөтүү боюнча сунуштарды иштеп чыгуу жана негиздөө;
		<i>г) ишкердик иш:</i>
13	ПК-10	Ишкердик ишмердүүлүктү пландай жана уюштура алат;
14	ПК-11	Бизнес максаттарын негиздеп, аларга жетүү жолдорун аныктай алат;
15	ПК-12	Компаниянын (бизнестин) атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн баалоо жана экономикалык натыйжалуулугун аныктоо жөндөмдүүлүгү;

1.4. Предмет аралык байланыш

Бул курсту изилдөө студенттердин «Макроэкономика», «Микроэкономика», «Дүйнөлүк экономика жана эл аралык экономикалык мамилелер», «Экономикалык окуулардын тарыхы» дисциплиналарын өздөштүрүү процессинде алган базалык билимдеринин болушун болжолдойт.

1.4.1. Мурунку дисциплиналар менен байланышы.

«Финансы» курсу «Экономика» багыты жана «Финансы жана насыя» профили боюнча студенттерди даярдоо программасында каралган «Финансы менеджменти», «Фирманын экономикасы (Ишкананын)» «Инвестициялар», «Банк иши», «Финансы жана насыя» сыяктуу дисциплиналардын комплексин өздөштүрүүнүн маанилүү шарты болуп саналат.

1.4.2. Кийинки дисциплиналар менен байланышы

«Финансы» дисциплинасын ийгиликтүү өздөштүрүү студенттерге алган билимдерин финансылык иш практикасында колдонууга мүмкүндүк берет жана кийинки «Мамлекеттик бюджет», «Ишкананын финансысы», «Мамлекеттик финансы», «Камсыздандыруу» дисциплиналарды өздөштүрүүсүнө шарт түзөт.

2. ДИСЦИПЛИНАНЫН ТҮЗҮМҮ

2.1. Дисциплинанын көлөмү жана окуу иштеринин түрлөрү

Таблица №1

ЖАЛПЫ ЭМГЕК КУБАТТУУЛУГУ	
Кредит – 4	
Сааттар – 120	
Алардын ичинде:	
1. Аудитордук иштер	Кредит – 2 (6-саат)
	Семестр-2
<i>Лекциялар</i>	Кредит – 1 Саат - 30
<i>Практикалык сабактар</i>	Кредит – 1 Саат - 30
<i>Лаборатордук сабактар</i>	Кредит – Саат -
<i>Курстук иш</i>	Кредит – Саат -
<i>Семинардык сабактар</i>	Кредит – Саат -
2. Өз алдынча иш	Кредит – 2 Саат - 60
УЧУРДАГЫ БАЙКООНУН ТҮРЛӨРҮ (семестрде эки рубеждик аттестациялоо) 1-рубеждик аттестация - 50 балл 2- рубеждик аттестация - 50 балл	

ЖЫЙЫНТЫК БАЙКООНУН ТҮРҮ	1-семестр Экзамен (зачет)	2-семестр Экзамен (зачет)
--------------------------------	--	--

3. Дисциплинанын мазмуну

3.1. Дисциплинанын бөлүмдөрү жана сабактардын түрлөрү

Таблица №2

№	Дисциплинанын темалары	Лекция (саат)	Практика (семинар) (саат)	СРС
1	Финансынын маңызы жана функциялары	2	2	4
2	Финансы системасы жана мамлекеттин каржы саясаты	2	2	4
3	Финансылык башкаруу	2	2	4
4	Мамлекеттик бюджет финансы системасынын негизги звеносу катары	2	2	4
5	Бюджеттик түзүлүш жана бюджет системасы.	2	2	4
6	Кыргыз Республикасынын бюджеттик процесси.	2	2	4
7	Мамлекеттик кредит	2	2	4
8	Жергиликтүү финансы	2	2	4
9	Атайын бюджеттен тышкаркы фонддор.	2	2	4
10	Ишкананын финансысы	2	2	4
11	Финансманын каржылык капиталы	2	2	4
12	Фирманын жүгүртүү капиталын башкаруу.	2	2	4
13	Өндүрүштүк чыгымдар жана ишкананын кирешеси	2	2	4
14	Камсыздандыруу финансы системасынын звеносу катары	2	2	4
15	Эл аралык финансы	2	2	4
16	Бардыгы:	30	30	60

3.2. Лекциялык курстун бөлүмдөрүнүн жана темаларынын мазмуну

Таблица №3

№	Лекциялык курстун темаларынын мазмуну	сааттар
1	Тема 1. Каржынын маңызы жана функциялары.	2

	<p>Тарыхый категория катары финансы. Алардын иштешинин объективдүү зарылчылыгы. Финанстын социалдык-экономикалык маңызы. Рыноктун ар кандай субъекттеринин ортосунда келип чыккан финансылык мамилелер. Өндүрүштү, алмашууну жана керектөөнү жөнгө салууда каржынын ролу. Каржы функциялары: бөлүштүрүү, контролдоо, жөнгө салуу, турукташтыруу.</p>	
2	<p>Тема 2. Финансы системасы жана мамлекеттин каржы саясаты.</p> <p>Финансы системасы түшүнүгү. Финансы системасынын функцияларын аткаруучу органдар. Финансы системасынын касиеттери. Финансы системасынын звенолору: мамлекеттик бюджет, мамлекеттик кредит, жергиликтүү финансы, бюджеттен тышкаркы фонддор, камсыздандыруу, ишканалардын финансысы. Алардын ортосундагы мамиле. Мамлекеттин финансылык саясатынын маңызы жана мазмуну, анын негизги максаттары жана милдеттери.</p>	2
3	<p>Тема 3. Финансылык менеджмент.</p> <p>Финансылык башкаруу системасы. Финансылык башкаруунун жалпы максаты жана конкреттүү максаттары. Финансылык башкаруунун методдору жана формалары. Башкаруу субъекттери. Мамлекеттик финансыны башкаруу органдарынын структурасы. Финансылык пландаштыруу жана болжолдоо. Финансылык пландаштыруу ыкмалары. Финансылык пландаштыруунун маңызы жана функциялары. Финансылык программалоо. Социалдык-экономикалык процесстерди финансылык жактан жөнгө салуу.</p>	2
4	<p>Тема 4. Мамлекеттик бюджет финансы системасынын негизги звеносу катары.</p> <p>Мамлекеттик финансылар, алардын жалпы финансы системасындагы орду. Мамлекеттик каржынын деңгээли. Мамлекеттик кирешелер, алардын булактары, мааниси, мобилизациялоо ыкмалары. Салыктар, алардын функциялары, түрлөрү. Мамлекеттик чыгымдар. Мамлекеттик финансы ресурстарын чыгымдоонун принциптери. Мамлекеттик бюджет, анын өзгөчөлүктөрү. Мамлекеттик бюджеттин функциялары. Рынок экономикасына өтүүдө мамлекеттик бюджеттин ролу.</p>	2

	<p>Бюджеттердин, бюджеттик саясаттын, бюджеттик саясаттын жана бюджеттик механизмдин ортосундагы байланыш. Мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынын классификациясы. Социалдык-маданий чараларды ишке ашырууда бюджеттик чыгашалардын ролу. Базар экономикасынын шартында бюджеттик чыгашалардын катаалдыгы. Бюджеттин тартыштыгы. Бюджеттин тартыштыгынын социалдык-экономикалык кесепеттери. Дефицитти жабуунун жолдору. Дефицитти башкаруу программасынын мазмуну.</p>	
	<p>Тема 5. Бюджеттик түзүлүш жана бюджет системасы. Бюджеттик түзүлүш түшүнүктөрү. Бюджет системасы жана анын структурасы. Бюджеттик системанын иштөө принциптери: бирдиктүүлүк, көз карандысыздык, толуктук, ишенимдүүлүк, айкындуулук, тең салмактуулук, максаттуу жана максаттуу пайдалануу бюджеттик каражаттардын. Бюджеттик классификациянын максаты жана принциптери. Бюджеттин кирешелеринин жана чыгашаларынын бюджеттик классификациясы.</p>	2
6	<p>Тема 6. Кыргыз Республикасынын бюджеттик процесси. Бюджеттик процесстин концепциялары. Бюджеттик процесстин негизги этаптарынын мүнөздөмөлөрү: бюджеттин аткарылышы жөнүндө отчетту түзүү, кароо жана бекитүү, аткаруу. Бюджеттик процессти уюштуруунун принциптери. Бюджетти көзөмөлдөө. Бюджеттик контролдун милдети. Бюджеттик контролдун классификациясы. Бюджеттик контролду жүргүзүүнүн ыкмалары.</p>	2
7	<p>Тема 7. Мамлекеттик кредит. Мамлекеттик кредиттин маңызы жана функциялары. Мамлекеттик кредиттин өзгөчөлүктөрү: анын банктык жана коммерциялык кредиттерден айырмасы. Мамлекеттик кредиттин багыты жана пайдаланылышы. Мамлекеттик кредиттин жөнгө салуучу функциясы. Мамлекеттик кредиттердин классификациясы. Мамлекеттик карыз жана анын түрлөрү. Мамлекеттик карызды башкаруу.</p>	2
8	<p>Тема 8. Жергиликтүү финансы. Жергиликтүү бюджеттер. Жергиликтүү бюджеттерди түзүү жана пайдалануу. Региондук финансылык ресурстардын курамы.</p>	2

	Аймакты экономикалык жактан өнүктүрүүдө жана анда жашаган калктын социалдык-маданий маселелерин чечүүдө жергиликтүү финансынын ролу.	
9	Тема 9. Бюджеттен тышкаркы атайын каражаттар. Мамлекеттик бюджеттен тышкаркы фонддорду түзүүнүн жана пайдалануунун түшүнүгү, маңызы жана объективдүү зарылчылыгы. Кыргыз Республикасында иштеп жаткан мамлекеттик бюджеттен тышкаркы фонддордун тизмеси: социалдык камсыздандыруу фонду, пенсиялык фонд, медициналык камсыздандыруу фонду, иш менен камсыз кылуу фонду. Максаты жана аймактык негиздери боюнча бюджеттен тышкаркы фонддордун классификациясы.	2
10	Тема 10 Ишкананын финансысы. Коммерциялык ишканалардын, коммерциялык эмес жана коомдук бирикмелердин финансысынын маңызы жана функциялары. Ишкананын финансысын уюштуруунун принциптери. Ишкананын финансысын уюштурууга таасир этуучу факторлор. Ишкананын финансылык механизминин маңызы. Финансылык башкаруунун максаттары жана милдеттери. Финансылык кызматтын функциялары. Финансылык кызматтарды уюштуруу.	2
11	Тема 11. Компаниянын каржылык капиталы. Финансылык капиталдын маңызы жана анын түрлөрү. Ишкананын финансылык ресурстары жана аларды түзүү булактары. Ишкананын негизги каражаттары жана алардын классификациясы. Негизги фонддорду түзүүнүн жана кайра өндүрүүнүн булактары. Негизги каражаттардын баасы. Негизги каражаттардын амортизациясы.	2
12	Тема 12. Компаниянын айланма капиталын башкаруу. Жүгүртүү капиталы: максаттары, максаты, структурасы. Жүгүртүү капиталын түзүүнүн булактары. Инвентаризацияны башкаруу. Дебитордук карыз жана акча каражаттарын башкаруу. Жүгүртүү каражаттарын пайдалануунун натыйжалуулугун баалоо.	2
13	Тема 13. Өндүрүш чыгымдары жана ишкананын пайдасы. Ишкананын чыгымдары, алардын структурасы жана классификациясы. Продукцияны сатуудан түшкөн киреше жана	2

	аны пландаштыруу. Ишкананын пайдасы. Баланстык пайданын түшүнүгү жана курамы. Пайданы бөлүштүрүү жана пайдалануу. Пайдага таасир этуучу факторлор жана аны жогорулатуунун резервдери. Пайданы пландаштыруу.	
14	Тема 14. Камсыздандыруу финансы системасынын звеносу катары. Камсыздандыруунун социалдык-экономикалык мазмуну. Негизги камсыздандыруу түшүнүктөрү жана терминдери. Классификация жана камсыздандыруу түрлөрү: жеке, мүлктүк, үчүнчү жактардын алдындагы жоопкерчилик, ишкердик тобокелдиктер. Камсыздандыруу рыногунун жалпы мүнөздөмөсү жана анын структурасы. Чет өлкөлөрдө камсыздандыруу.	2
15	Тема 15. Эл аралык финансы. Эл аралык валюталык, финансылык жана кредиттик мамилелер. Акча системасы түшүнүгү. Дүйнөлүк валюта системасынын этаптары: Париждик, Генуялык, Бреттон-Вудс, Ямайкалык, Европалык валюта системалары. Девиз, девальвация жана ревальвация түшүнүгү. Валюта курсу жана ага таасир этүүчү факторлор. Төлөм теңдеми, анын түзүмү жана төлөм теңдемине таасир этүүчү факторлор. Кыргызстан эл аралык финансылык мамилелер системасында.	2
	Бардыгы	30 саат

3.3.Практикалык иштин аталышы

Таблица №4

№	Практикалык сабактардын темалары	Өткөрүү формасы	Эмгек сыйымдуулугу, саат
Тема №1	Финансыны маңызы жана функциялары. 1. Финансы тарыхый категория катары. 2. Каржынын социалдык-экономикалык маңызы. 3. Каржы функциялары: бөлүштүрүү, контролдоо.	Теориялык суроолорду талкуулоо. Талкуу. Эл аралык финансы борборун түзүү концепциясын талкуулоо	2

	4. Кыргыз Республикасынын экономикасындагы финансынын принциптери жана ролу.		
Тема №2	<p>Финансы системасы жана мамлекеттин каржы саясаты.</p> <p>1. Финансы системасынын түшүнүгү жана функциялары.</p> <p>2. Финансы системасынын байланыштары.</p> <p>3. Финансы системасынын касиеттери.</p> <p>4. Мамлекеттик финансы саясатынын мазмуну, анын негизги максаттары жана милдеттери.</p>	<p>Финансылык инструменттердин түрлөрүн кароо. Чыгармачыл топторду түзүү - үй тапшырмаларын чыгармачылык менен аткаруу үчүн чакан топтор. Чыгармачылык үй тапшырмасынын мазмунун талкуулоо. Көйгөйлөрдү чечүү</p>	2
Тема №3	<p>Финансыны башкаруу</p> <p>1. Финансылык башкаруунун экономикалык зарылчылыгы.</p> <p>2. Финансылык пландаштыруу жана болжолдоо.</p> <p>3. Социалдык-экономикалык процесстерди финансылык пландаштыруу.</p> <p>4. Финансылык контроль түшүнүгү.</p>	<p>Студенттердин каржы рыногунун катышуучуларынын учурдагы абалы боюнча аналитикалык баяндамаларынын презентациясы. Финансына сыялык мекемелердин ишиндеги көйгөйлөрдү талкуулоо. Студенттердин үй тапшырмаларын аткаруунун жыйынтыгын көрсөтүүсү</p>	2
Тема №4	<p>Мамлекеттик бюджет финансы системасынын негизги звеносу катары.</p> <p>1. Мамлекеттик бюджеттин маңызы жана анын функциялары.</p> <p>2. Мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин курамы жана</p>	<p>Финансылык-насыялык мекемелердин ишинде финансылык инструменттердин ар кандай түрлөрүн колдонуунун максатка ылайыктуулугу жана мүмкүндүгү жөнүндө</p>	2

	<p>түзүмү.</p> <p>3. Салыктар, алардын функциялары, классификациясы.</p> <p>4. Мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынын курамы жана түзүмү.</p> <p>Бюджеттин тартыштыгы жана аны каржылоонун ыкмалары.</p>	<p>талкуу.</p> <p>Студенттердин үй тапшырмаларын аткаруунун жыйынтыгын көрсөтүүсү</p>	
Тема №5	<p>Бюджеттик түзүлүш жана бюджеттик система.</p> <p>1. Кыргыз Республикасынын бюджеттик түзүмү жана бюджет системасы.</p> <p>2. Бюджеттик классификациянын максаты жана принциптери.</p>	<p>Финансылык рынокту жөнгө салуу моделин тандоо боюнча талкуу.</p> <p>Студенттердин үй тапшырмаларын аткаруунун жыйынтыгын көрсөтүүсү</p>	2
Тема №6	<p>Кыргыз Республикасынын бюджеттик процесси.</p> <p>1. Бюджеттик процесстин негизги этаптарынын мүнөздөмөсү.</p> <p>2. Бюджеттик процессти уюштуруунун принциптери.</p> <p>3. Бюджеттик көзөмөл.</p>	<p>Теориялык маселелерди талкуулоо. Талкуу. Эл аралык финансы борборун түзүү концепциясын талкуулоо.</p>	2
Тема №7	<p>Мамлекеттик насыя.</p> <p>1. Мамлекеттик насыянын маңызы жана функциялары.</p> <p>2. Мамлекеттик насыялардын классификациясы.</p> <p>3. Мамлекеттик карыз жана анын түрлөрү.</p>	<p>Финансылык инструменттердин түрлөрүн кароо. Чыгармачыл топторду түзүү - үй тапшырмаларын чыгармачылык менен аткаруу үчүн чакан топтор. Чыгармачылык үй тапшырмасынын мазмунун талкуулоо. Көйгөйлөрдү чечүү.</p>	2
Тема №8	<p>Жергиликтүү финансы.</p> <p>1. Региондордун экономикалык жана социалдык өнүгүүсүндөгү</p>	<p>Студенттердин каржы рыногунун катышуучуларынын</p>	2

	<p>жергиликтүү финансылардын маңызы жана ролу.</p> <p>2. Региондук финансылык ресурстардын курамы.</p> <p>3. Жергиликтүү бюджеттердин кирешелери жана чыгашалары.</p>	<p>учурдагы абалы боюнча аналитикалык баяндамаларынын презентациясы. Финансынасыялык мекемелердин ишиндеги көйгөйлөрдү талкуулоо.</p> <p>Студенттердин үй тапшырмаларын аткаруунун жыйынтыгын көрсөтүүсү.</p>	
Тема №9	<p>Бюджеттен тышкаркы атайын фонддор.</p> <p>1. Бюджеттен тышкаркы фонддордун социалдык-экономикалык маңызы.</p> <p>2. Кыргыз Республикасынын бюджеттен тышкаркы фонддору.</p>	<p>Финансы-кредиттик мекемелердин ишинде финансылык инструменттердин ар кандай түрлөрүн колдонуунун максатка ылайыктуулугу жана мүмкүндүгү жөнүндө талкуу. Студенттердин үй тапшырмаларын аткаруунун жыйынтыгын көрсөтүү</p>	2
Тема №10	<p>Ишкананын финансысы.</p> <p>1. Коммерциялык ишканалардын, коммерциялык эмес жана коомдук бирикмелердин финансысынын мүнөзү жана функциялары.</p> <p>2. Ишкананын финансысын уюштуруунун принциптери.</p> <p>3. Ишкананын финансысын уюштурууга таасир этүүчү факторлор.</p> <p>4. Финансылык кызматты уюштуруу.</p>	<p>Финансылык рынокту жөнгө салуу моделин тандоо боюнча талкуу.</p> <p>Студенттердин үй тапшырмаларын аткаруунун жыйынтыгын көрсөтүүсү</p>	2
Тема	Фирманын финансылык	Теориялык маселелерди	2

№11	<p>капиталы.</p> <p>1. Финансылык капиталдын маңызы жана анын түрлөрү.</p> <p>2. Ишкананын негизги фондулары жана алардын классификациясы.</p> <p>3. Негизги фонддордун калыптануу жана кайра өндүрүү булактары.</p> <p>4. Негизги каражаттардын амортизациясы.</p>	<p>талкуулоо. Талкуу. Эл аралык финансы борборун түзүү концепциясын талкуулоо.</p>	
Тема №12	<p>Ишкананын айланма каражаттарын башкаруу.</p> <p>1. Айланма каражаттардын мазмуну жана максаты.</p> <p>2. Айланма каражаттардын калыптануу булактары.</p> <p>3. Айланма капиталын башкарууну уюштуруу.</p>	<p>Финансылык инструменттердин түрлөрүн кароо. Чыгармачыл топторду түзүү – чыгармачылык үй тапшырмаларын аткаруу үчүн чакан топтор. Чыгармачылык үй тапшырмасынын мазмунун талкуулоо. Проблемаларды чечүү</p>	2
Тема №13	<p>Өндүрүштүк чыгымдар жана ишкананын пайдасы.</p> <p>1. Ишкананын чыгымдары, алардын структурасы жана классификациясы.</p> <p>2. Продукцияны сатуудан түшкөн киреше жана аны пландаштыруу.</p> <p>3. Ишкананын пайдасы, аны пландаштыруу, бөлүштүрүү жана пайдалануу.</p>	<p>Студенттердин каржы рыногунун катышуучуларынын учурдагы абалы боюнча аналитикалык баяндамаларынын презентациясы. Финансы-кредиттик мекемелердин ишиндеги көйгөйлөрдү талкуулоо.</p> <p>Студенттердин үйдөгү чыгармачылык тапшырмасынын жыйынтыгын көрсөтүүсү</p>	2
Тема	Камсыздандыруу -финансы	Финансы-кредиттик	2

№14	<p>системасынын звеносу катары.</p> <p>1. Камсыздандыруунун социалдык-экономикалык мазмуну.</p> <p>2. Негизги камсыздандыруу түшүнүктөрү жана терминдери.</p> <p>3. Камсыздандыруунун классификациясы жана түрлөрү: жеке, мүлктүк, үчүнчү жактардын жоопкерчилиги, ишкердик тобокелдиктер.</p> <p>4. Камсыздандыруу рыногунун жалпы мүнөздөмөсү жана анын структурасы.</p> <p>5. Чет мамлекеттерде камсыздандыруу.</p>	<p>мекемелердин ишинде финансылык инструменттердин ар кандай түрлөрүн колдонуунун максатка ылайыктуулугу жана мүмкүндүгү жөнүндө талкуу.</p> <p>Студенттердин үйдөгү чыгармачылык тапшырмасынын жыйынтыгын көрсөтүүсү</p>	
Тема №15	<p>Эл аралык финансы.</p> <p>1. Эл аралык валюта-финансылык мамилелердин маңызы жана мааниси.</p> <p>2. Дүйнөлүк валюта системасы жана анын өнүгүү этаптары.</p> <p>3. Төлөм теңдеми, анын түзүмү жана төлөм теңдемине таасир этүүчү факторлор.</p> <p>4. Кыргызстан эл аралык финансылык мамилелер системасында.</p>	<p>Финансы рыногун жөнгө салуу моделин тандоо боюнча талкуу.</p> <p>Студенттердин үйдөгү чыгармачылык тапшырмасынын жыйынтыгын көрсөтүүсү</p>	2
	Жыйынтык		30

3.4.Өз алдынча иштөө

Таблица №5

№	Өз алдынча иштердин темалары	Сааттар
1	Финансынын маңызы жана функциялары	4
2	Финансы системасы жана мамлекеттин каржы саясаты	4

3	Финансыны башкаруу	4
4	Мамлекеттик бюджет финансы системасынын негизги звеносу катары.	4
5	Бюджеттик түзүлүш жана бюджеттик система.	4
6	Кыргыз Республикасынын бюджеттик процесси.	4
7	Мамлекеттик насыя	4
8	Жергиликтүү финансы.	4
9	Атайын бюджеттен тышкаркы фонддор.	4
10	Ишкананын финансысы.	4
11	Фирманын финансылык капиталы.	4
12	Ишкананын айланма каражаттарын башкаруу.	4
13	Өндүрүштүк чыгымдар жана ишканалардын пайдалары.	4
14	Камсыздандыруу финансы системасынын звеносу катары.	4
15	Эл аралык финансы.	4
	Бардыгы	60

Семестрдин жүрүшүндө студенттердин өз алдынча иши окуу процессинин маанилүү курамдык бөлүгү болуп саналат жана лекцияларда, практикалык жана интерактивдүү сабактарда сабак учурунда алган билимдерин бекемдөө жана тереңдетүү, ошондой эле программага жана сунушталган адабияттарга ылайык дисциплинаны жекече изилдөө үчүн зарыл. Өз алдынча иш үй тапшырмасын даярдоо же айрым маселелер боюнча билдирүү, изилдөө объектисин паспорттоштуруу, рефераттык сереп түрүндө аткарылат.

Өз алдынча иштөөнүн сапатын контролдоо лекцияларда же практикалык сабактарда оозеки сурамжылоо, коллоквиум жүргүзүү, рефераттык сын-пикирлерди текшерүү аркылуу ишке ашырылышы мүмкүн.

Контролдун оозеки формалары студенттердин керектүү маалыматты берүү, тил каражаттарын, ошондой эле аудитория менен байланышуу үчүн

чечендик ыкмаларды сабаттуу пайдалануу жөндөмдүүлүгү ачылган илимий кеп жанрларын (дискуссия, диспут, билдирүү, баяндама ж.б.) өздөштүрүүсүн баалоого жардам берет. Жазуу иштери мугалимге булактарды, экспозициянын илимий стилин өздөштүрүүнү баалоого жардам берет: логикалуулук, терминологиянын тактыгы, жалпылуулук жана алаксытуу, фактылык маалымат менен каныккандык.

4. МЕТОДОЛОГИЯЛЫК СУНУШТАР

Окуу планына ылайык «Финансы» дисциплинасын окуу курс боюнча лекцияларга катышууну, студенттин окуу материалы боюнча өз алдынча иштөөсүн, бардык практикалык сабактардагы активдүүлүгүн камтыйт. Программада каралган окуу материалы боюнча студенттин өз алдынча системалуу иштөөсү шартында гана дисциплинаны ийгиликтүү үйрөнүү мүмкүн. Практикалык көнүгүүлөрдү даярдоодо сабактын планында көрсөтүлгөн теманын маселелерин иштеп чыгуу, изилденип жаткан маселенин профили боюнча керектүү окуу китептерин, илимий журналдарды, мезгилдүү басылмаларды жана интернет булактарын тартуу керек.

Сунуш кылынган «Финансы» окуу дисциплинасын комплекстүү изилдөө бул лекциялардын жана практикалык машыгуулардын жалпы курсу, топтук жана жеке консультациялар, жеке окуу жана илимий иштердин ар кандай формалары да каралган.

4.1. Лекциялар боюнча методикалык сунуштар. Дисциплинанын негизин лекциялар түзөт. Лекциялардын негизги максаты – инвестициялык долбоорлорду талдоо, иштеп чыгуу жана каржылоонун негизги теориялык аспектилери боюнча студенттер арасында билим системасын калыптандыруу. Лекциялардын жүрүшүндө студенттерге төмөнкү аракеттерди жасоо сунушталат: окуу материалын жазып алуу; айрым кубулуштардын жана процесстердин мазмунун ачып берүүчү категорияларга, формулировкаларга, илимий корутундуларга жана аларды колдонуу боюнча практикалык сунуштарга көңүл буруу; теориялык жоболорду тактоо, талаш-тартыштарды

чечүү үчүн мугалимге тактоочу суроолорду берүү. Класстан тышкаркы убакта,

өтүлгөн лекциянын материалдарын толуктаган, ошондой эле кээ бир теориялык позициялардын өзгөчө маанилүүлүгүн баса белгилеген, сунуш кылынган адабияттардан жазууларды жасоого боло турган жумушчу конспекттерде орун калтыруу максатка ылайыктуу.

4.2. Практикалык иштерди аткаруу боюнча методикалык сунуштар.

Практикалык көнүгүүлөргө методикалык сунуштар. «Финансы» дисциплинасын окуп-үйрөнүү студенттен окуу адабияттары менен катар интернет булактарына кирүүсүн талап кылат. Практикалык сабактарга даярданууда студенттер лекциянын материалдарын, негизги адабияттын тиешелүү бөлүмүн үйрөнүп, кошумча адабияттар, мезгилдүү басма сөздөгү жаңы басылмалар менен таанышуусу зарыл. Практикалык сабактарды өткөрүүнүн негизги максаты студенттерде практикалык көндүмдөрдү алуу менен аналитикалык, чыгармачылык ой жүгүртүүнү калыптандыруу болуп саналат.

Практикалык сабактарда негизги көңүл студенттердин иш-аракетинин мазмунун аныктоочу конкреттүү көндүмдөрдү калыптандырууга бурулат - маселе чечүү, графикалык тапшырмалар, окуу жагдайларын жана учурларды талдоо, илимдин негизги шарты болгон категорияларды жана түшүнүктөрдү тактоо, туура ой жүгүртүү жана сүйлөө үчүн.

Практикалык көнүгүүлөр төмөнкү милдеттерди аткарат:

- сунуш кылынган адабияттарды үзгүлтүксүз үйрөнүүгө, ошондой эле лекция курсуна кунт коюу менен мамиле кылууга түрткү берүүгө;
- адабият боюнча лекция жана өз алдынча иштөө процессинде алган билимдерин бекемдөө;
- кесиптик маанилүү билимдердин, чеберчилик билим көлөмүн кеңейтүүгө;
- мурда алынган билимдерди текшерүүгө мүмкүндүк берет;

- өз алдынча ой жүгүртүү, оозеки баяндоо көндүмдөрүн өркүндөтүү;
- терминологияны эркин колдонууга көмөк көрсөтүүгө;
- мугалимге студенттердин өз алдынча иштөө деңгээлин системалуу түрдө көзөмөлдөө мүмкүнчүлүгүн берет.

Практикалык көнүгүүлөргө даярданууда, тема боюнча лекция конспекттерин жана методикалык көрсөтмөлөрдү, сунуш кылынган адабияттарды карап чыгуу зарыл; суроолорго жооп берүүгө даярдык көрүү.

Практикалык сабактын жеке тапшырмасын аткарууда студент, аткарган иши боюнча отчет даярдайт. Отчет ар бир тапшырманын жыйынтыгын камтыйт (чиймелер, диаграммалар (графиктер), таблицалар, эсептөөлөр, тапшырмалардын суроолоруна жооптор, корутундулар ж.б.).

Сабактын бүтөөрүнө 10 мүнөт калганда мугалим сабакта аткарылган иштердин көлөмүн текшерип, жыйынтыгын иш журналына белгилейт.

Студент практикалык сабактын тапшырмасынын аткарылбай калган пункттарын өз алдынча аткарууга тийиш.

Отчетту текшергенден кийин мугалим студенттерден сабактын темасы боюнча негизги теориялык жана практикалык билимдерин өздөштүрүүсүн контролдоо үчүн оозеки же жазуу жүзүндө сурамжылоо жүргүзө алат (студенттер алардын жыйынтыктарынын маанисин жана контролдук суроолорго жоопторду билиши керек). Отчетту жана сурамжылоону текшерүүнүн жыйынтыгы боюнча практикалык сабакка баа коюлат.

4.3. Өз алдынча иштерди аткаруу боюнча көрсөтмөлөр.

Студенттердин өз алдынча иши - билим берүү, илимий-изилдөө жана өзүн-өзү тарбиялоо мүнөзүндөгү ар кандай тапшырмаларды аткаруу, кесиптик билимдер системасын, таанып-билүү жана кесиптик иш-аракетинин ыкмасын өздөштүрүү каражаты; телекоммуникацияны колдонуу менен чыгармачылык ишмердүүлүктүн көндүмдөрүн жана чеберчилик жана кесиптик көндүмдөрдү; тексттик сабактар (тексттер менен иштөө) жана лекциялык материал менен иштөөнү калыптандыруу. Мамлекеттик билим

берүү стандартына ылайык ар кандай билим берүү программаларын өздөштүрүү боюнча студенттин өз алдынча ишинин, анын ичинде илимий изилдөөлөрдүн көлөмү студенттин окуу убактысынын 50% кем эмесин түзөт.

Мында студенттердин академиялык семестрдеги өз алдынча иштери циклдин профессордук-окутуучулук курамы тарабынан системалуу түрдө багытталып, оңдолуп жана көзөмөлдөнүп турат.

Студенттин өз алдынча иши төмөнкүлөрдү камтыйт:

- дисциплина боюнча окуу материалдарын үйрөнүү;
- үй тапшырмасын аткаруу;
- өз алдынча изилдөө (чыгармачылык) иштерин, анын ичинде эссе жазуу, жазуу жүзүндөгү курстук иштерди аткаруу жана бүтүрүү квалификациялык иштерди аткаруу.

Тапшырмалар жамааттык жана жеке болушу мүмкүн. Ар кандай интеллектуалдык ишмердүүлүктө, анын ичинде окутууда: системалуу, логикалык, анализдөө, жалпылоо, структуралаштыруу сыяктуу методологиялык негиздер жалпылыгы менен өз алдынча иштин айрым этаптарында конкреттүү маселелерди чечүүгө методологиялык мамиле ар түрдүү.

4.4. Өз алдынча иштин темалары

1. Каржыны экономикалык категория катары мүнөздөнүз.
2. "Финансы" терминин кандай түшүнөсүз?
3. Финансылык мамилелердин чөйрөсү эмнени билдирет?
4. Эки терминди салыштырыңыз: "акча" жана "каржы". Алардын айырмасы эмнеде?
5. Каржы функциялары. Алар кандайча ишке ашырылат?
6. КР каржы тармагынын азыркы учурдагы абалын сүрөттөп бергиле.
7. "Каржы тутуму" түшүнүгүн түзүңүз.
8. Каржы тутумунун негизги шилтемелерин тизмелеңиз.
9. Бюджет системасынын түзүлүшүн айт.

10. Каржы тутумунун функцияларын аткарган органдарды атаңыз.
11. Ар бир каржы органынын ишинин өзгөчөлүгү эмнеде?
12. Каржы тутумунун звенолоруна кыскача мүнөздөмө бериңиз.
13. "Каржы саясаты" терминин кандай түшүнөсүз?
14. Финансылык саясаттын натыйжалуулугун эмне аныктайт?
15. "Дефолт" түшүнүгүн, анын себептерин жана мүмкүн болуучу кесепеттерин түшүндүр.
16. "Бюджеттик саясат" жана "акча-кредит саясаты" деген түшүнүктөрдү сүрөттөп бергиле.
17. Мамлекеттик бюджеттин түшүнүгү жана анын иш-милдеттери.
18. Бюджеттин тартыштыгы деген эмне? Аны жабуунун кандай ыкмаларын билесиз?
19. Республикалык жана жергиликтүү бюджеттердин кирешелерин атап чыгуу
20. Республикалык жана жергиликтүү бюджеттердин чыгашаларынын багыттарын атаңыз.
21. Бюджеттин тартыштыгынын себептери.
22. Мамлекеттик финансы звенолору.
23. "Мамлекеттик насыя" терминин кандай түшүнөсүз?
24. Мамлекеттик насыянын функцияларын жана аларды практикада ишке ашырууну түшүндүрүңүз.
25. Мамлекеттик кредиттин негизги классикалык түрүн атаңыз.
26. "Камсыздандыруу" терминин түшүндүрүңүз.
27. Өнөр жайы өнүккөн өлкөлөр эмне үчүн бюджеттин тартыштыгын кыскартууга жана ошого жараша мамлекеттик карыз алуунун көлөмүн азайтууга умтулуп жатканын түшүндүрүңүз.
28. "Мамлекеттик кепилдик" терминин түшүндүрүңүз.
29. "Бюджеттик түзмөк" жана "бюджеттик система" деген терминдерди түшүндүрүңүз.

30. Бюджеттик түзмөк негизделген принциптерди мүнөздөнүз
31. "Бекитилген киреше" жана " жөнгө салуучу киреше" терминдерин салыштырыңыз.
32. Бюджеттик системанын айрым бөлүмдөрүнүн ортосунда кирешелер жана чыгашалар бөлүштүрүлөт кантип айтып бер.
33. Чыгымдардын секвестри эмнени билдирет?
34. "Бюджеттик классификация"терминин түшүндүрүңүз.
35. "Бюджеттик процесс"түшүнүгүн аныктаңыз.
36. Бюджеттик ишмердүүлүктүн этаптарын атаңыз.
37. Бюджеттик процессти уюштуруунун принциптерин санап өтүңүз.
38. Кыргызстандагы бюджеттик процесстин этаптарын мүнөздөнүз.
39. "Жергиликтүү каржы" терминин аныктаңыз.
40. "Жергиликтүү каржы" түшүнүгүнө кандай бюджеттер кирет?
41. КР жергиликтүү бюджеттеринин кирешелери кандай?
42. Жергиликтүү бюджеттердин негизги чыгымдарын сүрөттөп бергиле.
43. КРда бюджет аралык мамилелер жана аны өркүндөтүүнүн жолдору тууралуу айтып берсеңиз.
44. Аймактарды өнүктүрүүгө багытталган ишканалардын каражаттарын мүнөздөнүз.
45. Каржы тутумундагы атайын фонддордун ролу жөнүндө айтып бериңиз.
46. КР бюджеттен тышкаркы негизги социалдык фонддоруна мүнөздөмө бериңиз.
47. Кыргыз Республикасынын негизги бюджеттен тышкаркы экономикалык фонддоруна мүнөздөмө бериңиз.
48. Бюджеттен тышкаркы фонддорду түзүүнүн жолдорун түшүндүрүңүз.
49. "Коммерциялык ишканалардын жана уюмдардын каржысы" түшүнүгүн аныктаңыз.
50. Каржы ишканаларын уюштуруунун принциптерин атаңыз.

4.5. Модулдук тесттер

1-Модуль

1. Каржынын негизги функциясы эмнеде?
 - а) өндүрүштүк
 - б) бөлүштүрүү
 - в) башкаруучулук
 - г) контролдук
2. Каржы бул:
 - а) материалдык ресурстар
 - б) акча мамилелеринин жыйындысы
 - в) өндүрүш мамилелери
 - г) салыктардын жыйындысы
3. Финансы менен акчанын негизги айырмасы:
 - а) каржы эсептешүүлөргө катышпайт
 - б) Каржы накталай эмес эсептешүүлөрдү гана билдирет
 - в) Каржы нарктын кыймылын жана бөлүштүрүлүшүн чагылдырат
 - г) акча товардык формада гана болот
4. Финансылык мамилелер:
 - а) продукцияны өндүрүү
 - б) товар алмашуу
 - в) акча каражаттарын бөлүштүрүү
 - г) маалыматты берүү
5. Финансы тутумунун курамына төмөнкүлөр кирет:
 - а) банк тутуму
 - б) салык системасы
 - в) мамлекеттик жана муниципалдык финансы
 - г) өндүрүштүк уюмдар
6. Кайсы элемент каржы системасына тиешеси жок?

- А) мамлекеттик финансы
- б) ишканалардын финансысы
- в) камсыздандыруу
- г) өндүрүштүк кубаттуулук

7. Мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин негизги булагы болуп:

- А) салыктар
- б) гранттар
- в) кайрымдуулук
- г) активдерди сатуу

8. Мамлекеттик бюджеттин функцияларына төмөнкүлөр кирет::

- А) чыгымдарды пландаштыруу
- б) иш менен камсыз кылуу
- в) ИДПны кайра бөлүштүрүү
- г) өндүрүштүк контроль

9. Кыргызстанда бюджеттин кайсы деңгээли Борбордук болуп саналат?

- А) райондук
- Б) облустук
- в) республикалык
- г) муниципалдык

10. Трансферттер деген эмне?

- а) жеке компанияларга субсидиялар
- б) бюджеттин деңгээлдеринин ортосундагы акча которуулар
- в) мамкызматкерлердин эмгегине акы төлөө
- г) негизги капиталга инвестициялар

11. Жергиликтүү бюджетти эмне мүнөздөйт?

- а) салыктардан гана түзүлөт
- б) республикалык бюджеттен көз каранды
- в) соцкамсыздоого чыгымдары жок
- г) коргонууда гана колдонулат

12. Бюджеттин тартыштыгы:

- а) чыгашалардын кирешелерден ашып кетиши
- б) кирешелердин чыгашалардан ашып кетиши
- в) бюджеттин тең салмактуулугу
- г) финансылык туруктуулук

13. КР республикалык бюджетин ким бекитет?

- а) Президент
- б) Финансы министрлиги
- в) Жогорку Кеңеши
- г) салык кызматы

14. Бюджеттин тең салмактуулук принциби:

- а) чыгымдарды минималдаштыруу
- б) салыктарды кыскартуу
- в) кирешелер менен чыгашалардын шайкештиги
- г) насыялоону чектөө

15. Бюджеттин кассалык аткарылышын кайсы орган жүзөгө ашырат?

- а) Экономика министрлиги
- б) мамлекеттик казына кызматы
- в) салык кызматы
- г) эсептөө палатасы

16. Төмөнкүлөрдүн кайсынысы салык функцияларына кирет?

- а) амортизацияны эсептөө
- б) иш менен камсыз кылуу
- в) бюджеттин кирешелерин түзүү
- г) пайданы пландаштыруу

17. Түз салыктарга төмөнкүлөр кирет:

- а) КНС
- б) акциз
- в) киреше салыгы

г) бажы алымдары

18. Кыйыр салыктар төлөнөт:

- а) түздөн-түз мамлекетке
- б) товардын баасы аркылуу
- в) пайдадан
- г) эмгек акыдан

19. Салык төлөөчү-бул:

- а) жеке адам гана
- б) юридикалык жак гана
- в) салык төлөөгө милдеттүү болгон адам
- г) бюджетти алуучу

20. Салык базасы — бул:

- а) салыктын суммасы
- б) салык салуу объектиси
- в) салыктын ставкасы
- г) бюджеттин кирешеси

21. Салыктын ставкасы:

- а) амортизация ченеми
- б) кирешелүүлүк коэффициенти
- в) салыктын белгиленген өлчөмү
- г) бюджеттик лимит

22. Салык салуу объектиси төмөнкүлөр болушу мүмкүн::

- а) субсидия
- б) айлык акы
- в) насыя
- г) карызды эсептен чыгаруу

23. Салык системасынын түзүмүнө эмнелер кирет?

- а) финансылык санкциялар
- б) бюджеттик ассигнованиелер

в) салыктар, жыйымдар, жеңилдиктер

г) өндүрүш чыгымдары

24. Салык жеңилдиктери:

а) жогорулатылган тарифтер

б) эмгек акы боюнча кийинкиге калтыруулар

в) салык төлөөдөн толук же жарым-жартылай бошотуу

г) эки эселенген төлөмдөр

25. Салыктарды төлөөнү контролдоону жүзөгө ашырат:

а) Экономика министрлиги

б) МСК КР

в) Юстиция Министрлиги

г) казына

26. Салыктык жөнгө салуунун административдик методдоруна төмөнкүлөр кирет:

а) салык насыялары

б) санкцияларды белгилөө

в) кайра каржылоо ченинин өзгөрүшү

г) жөнөкөйлөтүлгөн отчеттуулук

27. КР республикалык бюджетине келип түшүүлөрдө кайсы салык негизги болуп эсептелет?

а) жер

б) киреше салыгы

в) КНС

г) акциз

28. Салык мамилелеринин субъектиси ким эмес?

а) мамлекет

б) ишкана

в) кызматкер

г) кардар

29. Салык дисциплинасы деген эмне?

- а) салык төлөөчүлөрдүн саны
- б) салык мыйзамдарын сактоо
- в) салык жүгүнүн деңгээли
- г) финансылык көзкарандысыздык

30. Прогрессивдүү салык шкаласы эмне дегенди билдирет:

- а) кирешенин өсүшү менен чендин азайышы
- б) туруктуу чен
- в) киреше көбөйгөндө чендин жогорулашы
- г) салыктан бошотуу

2-Модуль

1. Финансылык анализ деген эмне?

- а) бюджетти пландаштыруу
- б) ишкананын финансылык абалын иликтөө
- в) салыктарды контролдоо
- г) персоналды башкаруу

2. Каржылык анализдин негизги максаты —

- а) өндүрүмдүүлүктү жогорулатуу
- б) финансылык абалды баалоо
- в) чыгымдарды кыскартуу
- г) маркетингди иштеп чыгуу

3. Ишкананын рентабелдүүлүгүн чагылдырган көрсөткүчтөрдүн кайсынысы?

- а) жүгүртүү коэффициенти
- б) капиталдык пайда
- в) сатуу көлөмү
- г) карыз

4. Учурдагы өтүмдүүлүк коэффициенти көрсөтөт:

- а) ишкананын кыска мөөнөттүү милдеттенмелерди жабуу мүмкүнчүлүгү
- б) өндүрүш көлөмү

- в) салыктардын деңгээли
 - г) узак мөөнөттүү активдер
5. Каржылык пландаштырууга эмнелер кирет?
- а) максаттарды жана ресурстарды аныктоо
 - б) продукциянын сапатын контролдоо
 - в) өндүрүштү уюштуруу
 - г) персоналды окутуу
6. Бюджеттөө-бул:
- а) чыгымдарды бөлүштүрүү процесси
 - б) кирешелерди жана чыгымдарды пландаштыруу процесси
 - в) салыктарды талдоо
 - г) маркетингдик изилдөө
7. Төмөнкүлөрдүн кайсынысы ишкананын финансылык ресурстарына кирет?
- а) кампадагы товарлар
 - б) акча каражаттары
 - в) өндүрүш цехтери
 - г) кызматкерлер
8. Жүгүртүү капиталын башкаруунун негизги милдети —
- а) запастарды көбөйтүү
 - б) учурдагы активдерди пайдаланууну оптималдаштыруу
 - в) туруктуу активдердин өсүшү
 - г) салык жүгүн жогорулатуу
9. Амортизация деген эмне?
- а) мүлктүн наркынын жогорулашы
 - б) негизги каражаттардын наркын эсептен чыгаруу
 - в) пайданын көбөйүшү
 - г) кредиттөө
10. Кредитордук карыз — бул:
- а) ишкананын башка жактардын алдындагы карыздары

- б) банктын кредиттери
- в) кардарлардын карыздары
- г) ишкананын акциялары

11. Кайсы функция банк тутумуна тиешеси жок?

- а) кредиттөө
- б) аманаттарды сактоо
- в) продукция өндүрүү
- г) төлөм инструменттерин чыгаруу

12. Борбордук банктын функциясы бар:

- а) акчанын эмиссиясы
- б) салыктарды жыйноо
- в) акцияларды сатуу
- г) персоналды башкаруу

13. Депозит деген эмне?

- а) бизнес үчүн насыя
- б) банкка акча каражаттарын салуу
- в) ишкананын облигациясы
- г) мүлктү күрөөгө коюу

14. Камсыздандыруу бул:

- а) тобокелдиктерди коргоо системасы
- б) кредиттөө
- в) акцияларды сатуу
- г) финансылык пландаштыруу

15. Камсыздандыруунун негизги максаты —

- а) пайда алуу
- б) тобокелдиктерди азайтуу
- в) салыктардын көбөйүшү
- г) бюджетти иштеп чыгуу

16. Төмөнкүлөрдүн кайсынысы камсыздандыруу тобокелдигине кирет?

- а) кирешени жогорулатуу
- б) мүлктү жоготуу
- в) капиталды көбөйтүү
- г) эмгек акыны жогорулатуу

17. Валюта курсу-бул:

- а) улуттук валютада туюндурулган чет өлкө валютасынын наркы
- б) товардын баасы
- в) салыктын ставкасы
- г) акциялардын наркы

18. Девальвация-бул:

- а) улуттук валютанын курсунун жогорулашы
- б) улуттук валютанын курсунун төмөндөшү
- в) валютаны Алмаштыруу
- г) курсту контролдоо

19. Эл аралык каржы изилдөө:

- а) ички салыктар
- б) өлкөлөр ортосундагы акча мамилелери
- в) өлкөнүн бюджети
- г) эмгек мамилелери

20. Валюта рыногу деген эмне?

- а) товарларды сатуу орду
- б) валюта алмаштыруучу жай
- в) кредиттерди берүү орду
- г) инвестициялардын орду

21. Эл аралык каржылоонун негизги инструменти болуп саналат:

- а) акциялар
- б) валюта
- в) облигациялар
- г) векселдер

22. Төлөм балансы деген эмне?

- а) ишкананын киреше эсеби
- б) өлкөнүн бардык валюталык операцияларынын кыскача баяндамасы
- в) компаниянын бюджети
- г) салыктардын эсеби

23. Левередж-бул:

- а) карыз жүгүнүн деңгээли
- б) карыз менен капиталдын катышы
- в) пайда өлчөмү
- г) капиталдын наркы

24. Активдин ликвиддүүлүгү:

- а) тез арада акчага айлануу мүмкүнчүлүгү
- б) кирешелүүлүк деңгээли
- в) салыктын өлчөмү
- г) өндүрүш убактысы

25. Финансы рыногу деген эмне?

- а) эмгек рыногу
- б) финансылык инструменттер жүгүртүлүүчү Жер
- в) товарлар рыногу
- г) өндүрүш орду

26. Акция-бул:

- а) карыз инструменти
- б) компаниянын капиталына катышуу үлүшү
- в) кредиттик документ
- г) банктык аманат

27. Байланыш-бул:

- А) карыздык баалуу кагаз
- б) компаниянын акциясы
- в) камсыздандыруу келишими

г) валюталык операция

28. Инвестиция деген эмне?

а) өндүрүш чыгымдары

б) пайда алуу үчүн активдерге салымдар

в) салык төлөмдөрү

г) карыздарды эсептен чыгаруу

29. Дивиденддер-бул:

а) таза киреше

б) акционерлердин акциялардан алган кирешеси

в) ишкананын чыгымдары

г) кредиттер боюнча пайыздар

30. Каржылык менеджмент деген эмне?

а) акча агымын башкаруу

б) өндүрүштү пландаштыруу

в) продукциянын сапатын баалоо

г) персоналды башкаруу

5. ЭКЗАМАНГЕ БЕРИЛГЕН СУРООЛОРДУН ТИЗМЕСИ.

Экзаменге даярдануу суроолору

1. Каржыны тарыхый категория катары мүнөздөнүз.

2. "Мамлекеттик кредит" термининин түшүнүгү.

3. Ишкананын өздүк капиталы.

4. "Каржы"терминин кандай түшүнөсүз?

5. Мамлекеттик иш-милдеттери, кредит жана иш жүзүндө аларды ишке ашыруу.

6. Ишкананын негизги жана жүгүртүү капиталы.

7. Финансылык мамилелердин чөйрөсү эмнени билдирет?

8. Мамлекеттин негизги классикалык түрү. кредит

9. Ишкананын чыгымдарынын жалпы мүнөздөмөсү.

10. Эки терминди салыштырыңыз: "каржы" жана "акча" айырмасы эмнеде?
11. Зайымдарды классификациялоо жүзөгө ашырылуучу белгилер.
12. Ишкананын кирешеси жана анын өсүү факторлору.
13. Каржы функциялары.
14. Эмне үчүн өнөр жайы өнүккөн өлкөлөр бюджеттин тартыштыгын кыскартууга жана ошого жараша мамлекеттик карыз алуунун көлөмүн азайтууга умтулушат?
15. Ишкананын каржы кызматынын функциялары.
16. Кыргызстандын азыркы учурдагы каржы абалы.
17. "Мамлекеттик кепилдик" түшүнүгү.
18. "Камсыздандыруу" терминин түшүндүрүңүз.
19. "Каржы системасы" түшүнүгү.
20. "Бюджеттик процесс" түшүнүгү
21. Камсыздандыруу мамилелеринин катышуучулары.
22. Каржы системасынын негизги элементтери.
23. Бюджеттик иш-аракеттердин этаптары.
24. Камсыздандыруу классификациясынын негизи эмнеде?
25. Бюджеттик системанын түзүмү.
26. Бюджеттик ишти уюштуруунун принциптери.
27. Кандай мүлктүк кызыкчылыктар камсыздандыруу объектиси боло алат?
28. Каржы тутумунун функцияларын аткарган органдар.
29. Кыргыз Республикасындагы бюджеттик процесстин стадиялары.
30. Милдеттүү түрдө жүргүзүлүүчү камсыздандыруунун түрлөрү.
31. Ар бир каржы органынын ишинин өзгөчөлүгү эмнеде?
32. "Жергиликтүү каржы" термининин аныктамасы.
33. Тарифтик ченди түзгөн нерселерди тизмектеңиз.
34. Каржы системасынын өзгөчөлүктөрү.
35. "Жергиликтүү каржы" түшүнүгүнө кандай бюджеттер кирет?

36. "Камсыздандыруу резервдери" терминин түшүндүрүңүз. "Каржы саясаты" түшүнүгү.
37. Жергиликтүү бюджеттердин негизги чыгымдарын сүрөттөп бергиле.
38. Ал үчүн кайра камсыздандыруу жүргүзүлөт жана камсыздандыруу бассейндери түзүлөт.
39. Финансылык саясаттын натыйжалуулугун эмне аныктайт?
40. Жергиликтүү бюджеттердин кирешелери кандай?
41. Алтынды демонетизациялоо.
42. "Дефолт" түшүнүгү, анын себептери жана мүмкүн болуучу кесепеттери.
43. КРда бюджеттер аралык мамилелер жана аларды өркүндөтүүнүн жолдору.
44. Алмашуу курсу жана анын пайда болушунун негизинде жаткан себептер.
45. "Бюджеттик саясат" жана "акча-насыя саясаты" деген түшүнүк.
46. Аймактарды өнүктүрүүгө багытталган ишканалардын каражаттарын мүнөздөңүз.
47. Бреттон-Вудстун валюта тутуму.
48. Мамлекеттик бюджет жана анын милдеттери.
49. Каржы системасында атайын каражаттардын ролу.
50. ЕВС качан жана кайсы өлкөлөр тарабынан түзүлгөн?
51. Бюджеттин тартыштыгы жана аны жабуу ыкмалары. Бюджеттин тартыштыгы жана аны жабуу ыкмалары.
52. Кыргыз Республикасынын негизги бюджеттен тышкаркы социалдык фонддорунун мүнөздөмөсү.
53. Алмашуу курстарын жөнгө салуунун негизги ыкмалары.
54. Республикалык жана жергиликтүү бюджеттердин кирешелерин которуу.
55. Кыргыз Республикасынын негизги бюджеттен тышкаркы экономикалык фонддорунун мүнөздөмөсү.
56. Валюта коридору эмнени билдирет
57. Республикалык жана жергиликтүү бюджеттердин чыгашаларынын багыттарын атаңыз.

58. Бюджеттен тышкаркы каражаттарды түзүү жолдору.
59. Төлөм балансы жана анын негизги элементтери.
60. Бюджеттин тартыштыгынын себептери.
61. Коммерциялык ишканалардын жана уюмдардын финансысы.
62. Кыргызстандын тышкы карызынын көлөмү.
63. Мамлекеттик финансы звенолору.
64. Финансы ишканаларын уюштуруунун принциптери.
65. Тышкы карызды реструктуризациялоо.

6. ДИСЦИПЛИНАНЫН РЕЙТИНГДИК ПЛАНЫ

6.1. БААЛАР ТАРАБЫ

85-100 балл	«Эң жакшы»
70-84 баллов	«жакшы»
55-69 баллов	«канааттандырарлык»
55-100 баллов	«зачет»

6.2. Баллдарды бөлүштүрүү.

Бир семестрде эки маанилүү аттестация	
1-рубеждик аттестация эң жогорку 50 балл, алардын ичинен:	
0 – 25 балл	Аттестациялык иш (тест)
0 – 10 балл	Активдүүлүк
0 – 15 балл	Чыгармачылык иш (өз алдынча иш)
2- рубеждик аттестация эң жогорку 50 балл, алардын ичинен:	
0 – 25 балл	Аттестациялык иш (тест)
0 – 10 балл	Активдүүлүк
0 – 15 балл	Чыгармачылык иш (өз алдынча иш)
Семестрде БАРДЫГЫ максимум 100 балл	

6.3. Бааларды койуу саясаты

Баалоо саясаты объективдүүлүк, айкындуулук, ийкемдүүлүк жана жогорку дифференциялоо принциптерине негизделиши керек. Студенттерди аттестациялоодо - системалуулук, объективдүүлүк, жүйөөлүүлүк студенттердин билимин контролдоо жана баалоо негизин түзүүчү негизги принциптер экенин эстен чыгарбоо зарыл. Студенттин билимин баалоо жана көзөмөлүн текшерүү окуу-тарбия ишин жүзөгө ашырууда анын жеке стилин эске алууну талап кылат. Билимди баалоо критерийлерин түшүнүү мугалим жана студент үчүн милдеттүү болуп саналат.

Рейтингдик шкала боюнча «эң жакшы», «жакшы», «канааттандырарлык» же «зачет» деген баалоо үчүн жетиштүү балл топтогон студенттер семестрдеги ишинин жыйынтыгы боюнча баа алуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушат жана тесттерди тапшыруудан жана экзаменден бошотулат.

Керектүү сандагы упайларды топтой албаган жана оң баа алган, бирок жогору баа алам деген студенттер график боюнча экзамендик сессиядан өтүүгө мүмкүнчүлүк алышат.

7. Дисциплина боюнча окуу-методикалык материалдар

Негизги адабияттар:

1. Ибраимова Ж. *Финансы в Кыргызской Республике*. Бишкек: КРСУ, 2021.
2. Бакашев Б.К. *Финансовая система Кыргызстана*. Бишкек: Илим, 2020.
3. Мамбеталиев А.С. *Финансы и кредит*. Бишкек: Турар, 2018.
4. Арзыбаева А.К. *Финансовый менеджмент*. Бишкек: Илим, 2019.
5. Джумабеков А.М. *Финансовое право КР*. Бишкек: Академия управления, 2020.
6. Чолпонкулов К.А. *Финансовый анализ в государственном секторе*. Бишкек: КЭУ, 2022.
7. Кожомкулов Ж. *Финансовая система КР: анализ и перспективы*. Бишкек: Университет, 2023.

8. Бекболотова А.Ж. *Финансовая политика государства*. Бишкек: Манас, 2021.
9. Токтоналиева А.Э. *Финансовая устойчивость и развитие*. Бишкек: МУК, 2021.
10. Мусаев Н.Р. *Финансы: государство, бизнес, население*. Бишкек: 2022.
11. Байматова Г.М. *Финансовое регулирование и надзор*. Бишкек: КНУ, 2020.
12. Сариева Р.А. *Бюджетная система Кыргызской Республики*. — Бишкек: 2023.
13. Алиева С.А. *Финансы и развитие экономики КР*. Бишкек: КГТУ, 2022.
14. Эсенова Г.К. *Налоги и финансы*. Бишкек: Учебный центр, 2021.
15. Мурзалиева Ж.М. *Основы финансов и кредита*. Бишкек: БГУ, 2019.
16. Турсунбаев У.М. *Кыргыз Республикасынын финансы*. Бишкек: 2022.
17. Асанова Э. *Фискальная политика в КР*. Бишкек: КЭУ, 2023.
18. Курбанов Э.Т. *Финансовый рынок и его институты в КР*. Бишкек: КРСУ, 2021.
19. Жолдошева А.Т. *Государственные финансы*. Бишкек: Илим, 2020.
20. Матиева А.С. *Финансовая система КР в условиях цифровизации*. Бишкек: 2023.
21. Усубалиев С. *Кыргыз Республикасынын бюджеттик саясаты*. — Бишкек: 2022.
22. Турапов С.Н. *Финансовая грамотность*. Бишкек: БГУ, 2022.
23. Исмаилова М.Н. *Банковская система КР*. Бишкек: 2020.
24. Чыныбекова З.Ж. *Финансовое планирование и контроль*. Бишкек: 2021.
25. Абдыкадырова А.К. *Финансово-кредитные отношения*. Бишкек: КРСУ, 2023.
26. Керимкулов А.Т. *Государственные и муниципальные финансы*. Бишкек: КЭУ, 2022.
27. Сулайманова Г.Т. *Государственные доходы и расходы*. Бишкек: КРСУ, 2020.

28. Айтматова Э.А. *Финансовое регулирование экономического роста*. Бишкек 2021.
29. Орозалиева А.Б. *Финансы государственного сектора*. Бишкек: Академия управления, 2023.
30. Шарипова З.М. *Финансовый контроль и аудит в КР*. Бишкек: 2023.
31. Молдобаев Н.У. *Финансовая безопасность государства*. Бишкек: 2022.
32. Абдырахманова С.Ш. *Межбюджетные отношения*. Бишкек: 2023.

Интернет-булактар жана расмий порталдар:

33. **Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги** — фискалдык саясат, салыктар, бюджет тууралуу расмий маалыматтар:
<https://minfin.gov.kg>
34. **Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы** —инфляция, валюта, акча-насыялык саясат тууралуу маалыматтар:
<https://www.nbkr.kg>
35. **КРнын улуттук статистикалык комитети**— расмий статистика, финансылык көрсөткүчтөрдү кошкондо:
<https://stat.kg>
36. **КР экономика жана коммерция министрлиги-финансы саясатын жана бизнес-чөйрөнү өнүктүрүү боюнча материалдар**:
<https://mineconom.gov.kg>
37. **КРнын Укуктук маалымат порталы**- укук-ченемдик база (бюджет, салык жана финансы мыйзамдары):
<https://cbd.minjust.gov.kg>
38. **КР Мамлекеттик сатып алуулар порталы-ишканалардын бюджеттик процесстерге катышуусу жөнүндө маалымат**:
<https://zakupki.gov.kg>
39. **ЕАЭС.ру и FinKG.org** — регионалдык финансылык кызматташуу боюнча аналитика жана материалдар:
<https://www.finkg.org>

БИЛИМ БЕРҮҮ ПРОЦЕСИНДЕГИ МААЛЫМАТТЫК- КОММУНИКАЦИЯЛЫК ТЕХНОЛОГИЯЛАР.

(AVN, Zoom, Google сайты ж.б. сыяктуу колдонулган платформалар)

AVN:

- AVNде сабактын электрондук окуу материалдары;
- электрондук билдирүү;
- AVNде тесттик тапшырмалардын банкы;
- лекцияларды жана лекциялык материалдарды (слайд, видео ж.б.) жайылтуу;
- Кайра Байланыш.

ZOOM

Google сайты

1. Класс руум
2. Google формалары